

FIATALOK

ORSZÁGÚTJÁN

AZ EVANGÉLIKUS IFJÚ-ÉRTELMISÉG
FOLYÓIRATA.

II. évfolyam.

1938.

3. szám.

TARTALOM: *Egyetemes magyar ügy-e az eucharisztikus kongresszus?* Ms. — *Luther az Urvacsoráról.* — „Az úgynevezett zsidókérdés”. Dyl. — *Fegyverkezünk!* x. — *A magyar önismeret tájai.* Vargyas Lajos. — *Helyzetképek: Északi riport.* Mátis István. — *Hadi jelentés.* Garam Lajos. — *Törvényhatósági városaink a statisztika tükrében.* III. Dr. Urbán János. — *Határokon túl . . .* Lomniczy Vilmos. — *Amiben egyetértünk* (sajtószemle). — *Szemtől-szembe.* — *Szép Írások: Új Platon mondaná* (vers), *Templomban* (vers). Bálint Géza. — *Szemle: Tyukász Péter.* Pálmai Kálmán. — *Könyv-, színi- és filmszemlék.* — *Hírek.* — *Egyesületi élet.*

FIATALOK ORSZÁGÚTJÁN

AZ EVANGÉLIKUS IFJÚ-ÉRTELMISÉG FOLYÓIRATA.

A budapesti, debreceni, pécsi, szegedi Egyetemi Luther Szövetségek, a miskolci Akadémiai Ifjúsági Luther Szövetség és a soproni Hittudománykari Ifjúsági Kör hivatalos lapja.

Szerkesztésért és kiadásért felelős :

Dr. SZTROKAY TIBOR.

főszerkesztő

Szerkesztő bizottság :

Alpár Sándor, dr. Benkő László, Dezséry László, Grünvalszky Károly, dr. Keken András, Mórocz Sándor, Pálmai Kálmán, dr. Urbán János.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IX., Mester-u. 34. földszint 4.

Egyesületi szerkesztők :

Budapest: Udvaros János, *Debrecen:* Szondy László, *Miskolc:* Bidner Ákos, *Pécs:* Klenner Ferenc, *Sopron:* Wagner Vilmos, *Szeged:* Szendrő Mihály.

Megjelenik (július és augusztus kivételével) havonként.
Előfizetési ár egész évre 3 P, testületeknek 30 P, egyes szám ára 50 fillér.

Csekkszámla: 603. Szeged-Csongrádi Takarékpénztár. — „Fiatalok Országútján“.

mert ez feltétlenül az ország nyugalalmát alapozza meg, amire ugyancsak szükség lesz a titkos választójog életbelépése idején.

A beszéd után a cselekedetet várjuk, s hiszünk az akcióban, mert azt meg egészen reálishan látjuk, hogy a már sok elbukott ígéret, program, és „pont” után ez az utolsó bizalommal fogadott próbálkozási lehetőség...

x.

A magyar önismeret tájai.

Sajátos szerepe van nálunk az irodalomnak. Emberek, dolgok, tájak, osztályok csak úgy jutnak be a köztudatba, érdeklődést és figyelmet, mondhatnánk: polgárjogot akkor szereznek a szellemi életben, ha irodalmi formában kifejezést nyernek. Munkásságunk van pl. és problémáit divat hangoztatni. Mégsem nőtt úgy szíviünkhöz, nem jelent annyi érzelmi elemet a közösség számára, mint a parasztság. Nem akadt még soraikból nagy író, aki beleszuggerrálta volna a szívekbe osztályának embereit, életét, problémáit. A parasztságot viszont írók és költők egész sora vitte bele a köztudatba. (A budapesti munkásság és proletárság lassan-lassan megtelik a beözönlő vidéki magyarsággal. Így talán meg lehet a reményünk arra, hogy innen is támad egy Illyés, vagy Kodolányi s akkor a városi munkásság is bekerül irodalmunkba s a magyar szellem új alakokkal, új vonásokkal gyarapodik.)

De a parasztságon belül is sajátos hullámozást láthatunk. Egy-egy vidék, vagy réteg időnkint különösen előtérbenyomul, az újság erejével lefoglal magának minden érdeklődést; szinte reprezentálja a magyarságot, hogy aztán új írók más tájakról megint új, elfelejtett, vagy mellőzött rétegnek adjanak jelentőséget.

A háborúelőtti évek szenzációja pl. Móricz felsőtiszai parasztvilága. Robusztus, nyers emberek s hozták az irodalomba a magyar lélek egész ösztönvilágát, tiltkos, vad erőt, a nomád lélek és nomádélet ősi emlékeit. (A szembeállítás kedvéért kell kiemelni ezt a legegényibb vonást Móricz munkásságából. Az ő óriási területű emberteremtő művészete nem szorítható ilyen szűk meghatározások korlátai közé.) A Jókai—Mikszáth—Gárdonyi-féle idealista-realista jellemzés után ez a hatalmas naturalizmus hozott először modern, az emberi élet mélységeit feltáró, élő emberábrázolást. Nem csoda, hogy ennek szuggesztív közvetítésével ez a „felsőtiszai nomád” jut uralomra a köztudatban, mint a magyarság legjellemzőbb, legősbibb arca.

A magyarságnak azonban még sok érdekes arca van s ezek közül csakhamar felmerül az erdélyi irodalomban egy új és egyéni világ: a székelység, a régi magyar parasztközösségek legteltesebben megőrzött hagyományaival; közösségi életformáival, kultúreredményeivel, szóval: „néprajzi érdekességeivel”. Ha Móricz parasztjai a magyar faj *ősi ösztönvilágát* hozták, akkor a székelység a *történelmi magyarság* régiségeit, egy ősi kultúrközösségben élő nép lelkének mélységeit hozta s talán a magyarság legszívesebb, legdifferenciáltabb, legromantikusabb

arcát. Misztikum, furfang és humor, tragikus pátosz. És mindenekfelett egy sokszázados eleven — és szabad — közösségi életben kialakult, meglepően szikrázó, elmés társalgási módot, romantikus költői nyelvet. „*A stílus az ember.*“ *De még inkább: „A stílus a közösség.”* A stílus lelki gazdagság. Legfőbb élményünk, hogy gondolatok, érzelmek lelkiünkben különös kapcsolatokban, képekben, különös hangulati asszociációkban vannak. Az ember annyit ér, amennyit ebből a különös, belső világból úgy tud kifejezni, hogy az mások számára is élmény legyen. De gondolatok játékának, hangulati árnyalatoknak találó kifejezésén való öröm; az, hogy a szavak játéka mögött érzelmek, finom megkülönböztetések érződjenek, a gondolatok meglepő kapcsolásának gyönyörűsége csak többszázados, magasrendű, élénk társadalmi életben fejlődhet ki. (Mintahogy a világ legcsiszoltabb, *legművészebb* társalgási nyelve, a francia mögött egy szabadon kibontakozott társadalom *magasrendűsége* áll.) Ilyen közösség talajából nőtt ki az erdélyi irodalom koronája: Tamási játékos művészete.

Mikor ez az „arc” a legmagasabb megvalósuláshoz, az irodalmi kiteljesüléshez eljutott, már nem volt a mienk. Kétségtelen, hogy az erdélyi irodalom nagy népszerűségében és uralkodó szerepében nagy szerepe volt az elszakítás fölött érzett fájdalomnak és rajongásnak. De már előbb Jókai, majd Szabó Dezső nagy székely-rajongása előkészítette a talajt. Hozzájárult a székely népművészet emlékeinek közkinccsé válása; a múlt században a népköltési gyűjtemények, a *balladák*, később a képzőművészeti emlékek — faragás, szöttek, *székelykapu*, — legújabbán a székely népzene: az egész magyar anyag legmélyebb, legművészebb része. Mindennek hatása alatt a közfelfogásban egyre inkább a székely lett a magyarság legsajátosabb megnyilvánulása, a többi elhalványult, jelentéktelenebb lett. A székely volt a reprezentatív magyar.

Aztán lassan kezdtünk körülnézni, mi maradt meg nekünk itthon. S rájöttünk, hogy köröskörül, a lábunk előtt heverték az ősi parasztkultúra kincsei, de mi ügyet sem vetettünk rájuk. A gyöngyösbokréta hamar felkapott divatja, a Sárköz, Kunság, Mezőkövesd, Hortobágy már ismert népének felidézése mellett egész sereg olyan helyről hozott színes csoportokat, melyek sohasem szerepeltek a köztudatban. Dunántúl, Dunamelléke, Jászság, Heves, Nógrád, Borsod vidéke sajátos parasztkultúrákkal válnak egyre jelentősebbé.

Ekkor jelentkezik az irodalomban az addig elfelejtett Dunántúl is. Berzsenyi, Kisfaludy dinasztikus-nemesi irodalma, majd később Vörösmarty, Vajda nyugatias művészete óta ez a táj nem szerepel az irodalmi életben. Az Ady, Móricz, Szabó Dezső által erőteljesen képviselt Tiszántúl és Erdély ellenzéki, „*kuruc*” szelleme, a „*nomád*” és később az erdélyi irodalom székelye a Tiszántúlra helyezi át a súlypontot s a feledés homályába borítja a Dunántúlt. Ekkor jön Kodolányi finom, kiért naturalizmusa és hozza az Ormányság különös, zárt, régies világát és új társadalmi bajait. Ha Móricznál az ösztönember problémáinak hatalmas erejű ábrázolása az uralkodó vonás, akkor Kodolányinál a *társadalmi ember* problémáinak fegyelmezett intelligenciával való, keserű, pesszimista rajza. Ez a rajz, ez a nép is tragikus, akárcsak a székely. Ott a történelmi sors, az állandó küzdelem a veszélyekkel, az

épphogy-fennmaradás, az örök beteljesületlenség a tragikum; itt a társadalom belső összeomlása, a bomlás, a halál. Ez az irodalom már szociális kérdéseket vet fel — és pedig az egész magyar életre vonatkozóan, — a dunántúli, dunamelléki paraszttársadalom lassú pusztulását, az értékek csillogása közt a kórt: az egész magyar élet kórját. Innen már csak egy lépés Erdélyi és Illyés szociális lírájáig. A nincstelen paraszttömegek is helyet követelnek a magyar öntudatban — *s a magyar életben*. S innen újabb lépés: a „Puszták népe“.

Új réteg, új világ. Az alullevők, az elnyomottak, a lefojtott primitívesség tengődő, vegetatív, süppedő világa. A magyar arc a szegénység, babonák, elesettség félhomályának megvilágításában. — S már ismerősökkel népesült be az eddig mellőzött táj, ismerősökkel, akik jelentenek számunkra valamit: értéket, új színt, nehéz problémákat, — de mindenképpen kapcsolatot.

Ez a kor, — a közelmúlt, — már-már erősen szociális szemmel nézett, de még mindig a folklóre-értékelés kora volt. Az ősit, a múlt emlékeit, a néprajzi érdekességet értékeltük. Nagy szerepe volt ebben a népzenei mozgalom hatásának is, mely ebben az időben végleges diadallal bontakozik ki szellemi életünkben. Ezzel a szemmel nézve az Alföld középső része, a Duna—Tisza-köze, a parasztvárosok, az alsó Tiszavidék nagy, üres folt volt számunkra. Tradíciótlan, „semleges“, érdektelen.

Aztán jött a Viharsarok; jött a Futóhomok. S ami eddig szürke, jelentéktelen volt, az egyszerre a többi fölé emelkedett értékelésünkben. Meg kellett csak ismerni a parasztvárosok népének, az Alföld kispasztságának remek erőfeszítéseit, az elért teljesítményeket, életének forradalmi feszítőerőit; tudomást kellett csak szerezni a Tiszavidék forrongó heroizmusáról, „történelemformáló igényéről“, egy más, jobb Magyarországért való örökös küzdelméről, hogy ez a nép, ez a táj legyen a legjelentősebb szívünkben, a legtöbb okulást adó, a legbiztosabb. Az Alföld, — a Petőfi óta elfelejtett Alföld, — újra megjelent a magyarság tudatában. És újra a szociális megújulás kérdését hozta. De hozta a néprajzi értékek pusztulásán búsulóknak a vigasztalást, a biztatást: az ember ember s a lélek lélek marad új formák közt is és az emberi lélek az élet minden formájában megtermi a maga szépségeit és értékeit. *A Tiszavidék „rideg parasztja“ folklóre-értékek helyett Sinka Istvánt, Szabó Pált, Veres Pétert adta a magyar kultúrának.*

Ha a mai könyvolvasó végiggondol Magyarország térképén, minden tájra egy-egy sajátos, irodalmilag megrajzolt arcot helyez el gondolatban. Mindegyiknek saját színei, problémái vannak. S a sok archól egyre határozottabban, egyre előbben jelenik meg az egész magyarság képe. A legújabb irodalom hatalmas munkát végzett: kialakította a magyar önismeretet. Amit a régiek felvázoltak, azt megtöltötték tartalommal, kiteljesítették. Nem változtak a körvonalak, csak megteltek az élet színevél. Élővé lett a magyarság képe önmagunk számára. Egyszer, talán, belé fog jutni Európának is a szívébe!

Vargyas Lajos.